

ACC. N:R **M. 10615** : 1-30.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Olof Christoffersson*
 Härad: *Flytt* Adress: *Fru Alstad*
 Socken: *Fru Alstad* Berättat av: _____
 Uppteckningsår: *1943* Född år *1869* i *Fru Alstad*

De gamla väkesätt, väkesgator m.m. s. 1-30.

*orig. i som
finns i folio-
arkivet, har
29 sidor.*

Skriv endast på denna sida!

M. 10615: /.

ACC. N:R. _____

Landskap: Skåne Upptecknat av: Olof Christoffersson
Härad: Flyttö Adress: _____
Socken: Fru Alstad Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1943 Född år 1869 i Fru Alstad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—De gamlas räknesätt.

Vad räkning beträffar skall vi ej tro att de gamla voro rent bortbytta. Man kan nästan förundra sig över att de kunde lösa så invecklade räknetal som man i ungdomen, under de s.k. "uppsittetekvällarne" fingo höra av de gamla, vilka räknades dels i huvudet dels med krita på det stora bordet i stugan. Jag hade

Skriv endast på denna sida!

upptecknat en hel del sådana räkne exp. dels efter muntliga berättelser, dels efter ett handskrivet litet häfte som antecknats i Håslöf under 1700 talet. Tråkigt nog var jag så troskyldig att jag år 1915 lånade det bort jämte en del andra anteckningar till en fil. lic. som skulle hjälpa mig med anteckningarna men jag har ej sen kunnat få dem åter. Han tänker tydligen begagna sig av dem efter min död.

En gammaldags räknekonst som användes för att på ett hemligt sätt utforska i synnerhet en kvinnas ålder utan att direkt fråga henne hur gammal hon var. Var den tillfrågade villig att giva sin ålder tillkänna gjorde hon gärna räkne experimentet.

Det var en gång en riddare som gjorde en adlig dam sin kur men vågade ej fråga efter hennes ålder, vilken han tyckte borde vara rätt så hög. En dag föreslog han henne att göra en uträkning åt honom, så skulle han utan att se siffrorna kunna avgöra om hon räknat talet rätt. Hon gick med nöje in derpå. Han bad henne multiplicera sin födelsemånads nummertal (januari n:r 1. Februari 2 o.s.v.) med två och därtill 5, ytterligare multiplicera med 50, till produkten lägga sin ålder (det antal år hon fyllt till dagen) öka summan derav genom att till höger sätta till födelsedatum i tvåsiffrigt tal (För den första dagen i månaden skulle sålunda till höger skrivas 01, den andra 02 o.s.v.) Från denna summa skulle hon fråndraga 36511. Återstoden

ökas med 11400 och summan derav ökas ytterligare med 111. Av slutsumman skulle hon avdela från höger två siffror vilka understrykas med ett vågrätt streck. Ytterligare skulle därefter avdelas två siffror samt flytta de till vänster därom stående bort under strecket. Härmed var talet färdigt och hon uppgav resultatet 32 hela 25/12 delar."

Han svarade: Ack Ni, min fröken, blir ju juldagen i år i åre med (lika gammal som) vår Herre Jesu Christus var då han blev korsfäst ! Hon var alltså född den 25 dec. och skulle innevarande år fylla 33 år på juldagen.

Räkneoperationen ser ut som följer: 2×12 (månaden) = 24 + 5 = 29 x 50 = 1450 + 32 (åldern) = 1482, tillskrives höger om talet födelsedatum 25 = 148225 - 36511 = 111714 + 11400 = 123114 + 111 = 12,32,25. De två första siffrorna placeras under de två sista = 32 25/12. Försök själv

En gammal räknelek att derigenom, utan att den räknande säger vad han på en nattligt fest tappat i kortspel eller hur mycket han har kvar i sin börs av de 99 kronorna han hade med sig till festen. Genom räkningen skall man kunna utforska både vad han har kvar i sin börs och hur mycket han spelat bort utan att den räknande behöver nämna någondera av dessa summorna.

En herre hade varit med på ett festligt gille der han om natten spelat kort och haft otur att förlora en del av sina

ACC. NR **M. 10615:4.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

medhavda 99 kronor. Den förlorande grände sig därför mycket för en god vän, men ville ej omtala vad han om natten spelat bort. För att trösta honom föreslog vännen att han skulle mångdubbla de kronor han hade kvar i sin portmonä. Därtill skulle han lägga de 5 kronor som han hade tillgodo av en annan person och sedan mångdubbla den summan med 50 samt därtill lägga den bortspelade summan och derefter minska det hela med en krona om dagen under ett år således 365. När han räknat ut dessa löjliga frågor, sade vännen hur mycket fick du nu? Svar 83. I huvudet ökade vännen denna summa med 115 och sade ack då har du ju på den glade festen spelat bort de 98 kronorna av de 99 och har blott en krona kvar i din börs. Du har således förlorat hela din månads-lön.

Då vännen adderade tillsammans 83 med 115 fick han 198 som han avdelade till höger av tvenne siffror eller 98 vilket var den summa han om natten spelat bort. Siffran ett till vänster utviste vad han hade kvar i börsen.

Uträknas sålunda: $2 \times 1 = 2 + 5 = 7 \times 50 = 350 + 98 = 448 - 365 = 83 + 115 = 1,98.$

"En räv kom en gång ti o möda en lyng jäss, han hälsade do o sa si go da en snes jäss. Gåsen svarade do o sa om vi hade vad en gång ti so många, en hal ($\frac{1}{2}$) gång ti so många o en hal gås o en gåsefar o en gås ti so hade vi vad jämt en snes. Horr många va di do ?" Svar 7 stycken.

ACC. NR **M.10615:5**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Två brödra hade vad ude i fisked, då de gick hem sa den yngste ti den älste: ge du mi en ov dine fiska so har vi lia många. Den älste svarde do och sa nej je du mi en ov dine fiska so får ja dubbelt so många som du har: "Huru många hade de vardera?" Svar: den älste 7 och den yngste 5 stycken.

En skulle köpa en hund, en ko och en ox. Nu kostade oxen 10 gånger mer än koen. Och koen kostade 70 gånger mer än hunden. Hur mycket kostade alla tre tillhopa? *Man måste få veta vad någon av dem kostade.* Svar: 77/8 ved hundens kost.

"En bone frogte en anen bone horr många stude kan du stalle po din går po hele åred ?" Denne svarade: "Om ja kunne ha en gång so många $\frac{1}{2}$ gång, $\frac{1}{3}$ o $\frac{1}{4}$ gång so många, so kunne ja ha ett stort hundra (120) åta o två snesa är lika med 148. Horr många hadde han do ?" Svar 48 stycken.

"En ann bone frogte sin nabo horr många pänge han nu konne po en pass ha ?" Denne svarade: Om ja hade tre gånger so många, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$ o dessutom $\frac{1}{20}$ so många som ja har so hadde ja jämt 500 riksdaler Specie. Huru många hade han då ? Svar 100 Riksdaler Specie mynt.

En ungersvän hälsar åt några jungfrur sägandes "Si go da o Gud me jär alla hundra fästämör". En av dem tager då till ord och svarar: Vi ä inte 100; men om vi va en gång so många $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ o $\frac{1}{5}$ so många o dessutom 12 ti so hadde vi vad jämt en hal snes över ett stort hundra eller 130 stycken. Hur många voro de? Svar: 40

En jungfru möter några ungersvänner och hälsar dem sägandes: "Si go da Gud me Jär alle fire snese Fästemän." En av dem tog då till orda och svarade: "Vi ä nock inte fire snese, men hadde vi vad en gång ti so många o $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ o uden dom ett dussin (12) so hadde vi vad 2 mindre än fira snes = 78. Huru många voro de då ? Svar: fire o tjuve, 24 stycken.

Ovanstående och liknande räknefrågor uträknas numera mycket lätt genom Ex.

T.Ex. sistnämnda man bara uppställer det sålunda. $X + \frac{1}{2}X + \frac{1}{4}X + 12 = 78$. $2,75 X + 12 = 78$. $2,75 X = 66$, $X = 24$

Det går även lätt att lösa frågan genom Enkel Regula de Tri om man först tager ett tänkt tal och mångdubblar så många hel eller bråkdelar som frågan gäller jämte + det som skall läggas till. Till ex. i sistnämnda tal om man tänker sig 32 vara det sökta gör man således : $32 + 32 + 16 (= \frac{1}{2}) + 8 (= \frac{1}{4}) + 12 = 100$, $100 - 12 = 88$. $88 - 32 = 56$? Svar 24.

De gamla räknade icke på dessa vis. Det förstnämnda var ju för övrigt alldeles okänt i de tider. Uti en handskriven uppteckning, gjord i Lilla Alstad år 1776 (Detta ur en gammal handskrift från 1776 gjord i Lilla Alstad av min morfars morfar Ola Jönsson Bååth) får man reda på de gamlas räknesätt. Det kallas för "Regula Falsi Dublo" varav man ser att bönderna blivit under-

(fortsättning av sidan 5 V i manuskriptet)

och residuum (resten) blifwer din divisor; Men är den ena + och den andra -. skola de tillsammans adderas och summan blifwer divisor.

Sätt sedan bägge de falska Talen hwar för sig och deras lögner derunder; multiplicera dem i korswis, och om lögnerna äro båda + eller båda - subtrahera den mindre produkten av den större; men är den ena + och den andra - , adderas producterna tillsammans. Hwad genom en sådan subtraction eller addition bekommes, dividera med den förut fundne divisorn, då får du i qwot det Facit du söker vilket synes av siste exp. som kan uträknas på följande tre olika vis.

1) Sätt att de woro 32, en gång så många är ock 32, $\frac{1}{2}$ g.= 16 $\frac{1}{4}$ g.= 8 och 12 dertill, gör tillsammans 100, men de skulle vara 78; ljuger alltså + 22. Sätt derföre at de woro 28, en gång så många är ock 28, $\frac{1}{2}$ g = 14, $\frac{1}{4}$ g.= 7 och 12 dertil gör tillsammans 89, men skulle ju ware 78, ljuger alltså 11 för mycket.

M. 10615: 7 b.

Landskap:

Skåne

Upptecknat av:

Olof Christoffersson

Härad:

Plytt

Adress:

En Alstad

Socken:

En Alstad

Berättat av:

Uppteckningsår:

1943

Född år

i

Tractera nu dessa twänne lögner och de twänne Falska Talen efter föregående beskrifning, så fåss den rätta Facit. Uppställes och uträknas sålunda: Lögnerna äro ju båda + derför subtraheras $22 - 11 = 11$ til divisor. Falska talen 32×28 multipliceras i 22×11

kors och gifwer $32 \times 11 = 352$. $28 \times 22 = 616$. Detta sista är ju störst och minskas således $616 - 352 = 264$, vilket : med ovanstående divisor $11 = 24$ Således voro de 24 Jungfrur.

2) Sätt att de woro 16, och sedan att de woro 20 så får du i bägge -(minus) Men till Facit får du detsamma svar:=24

Af 16 blifwer ju - 22 och av 20 blifwer det -11. Uträkning $22 - 11 = 11$ till divisor.

$20 \times 22 = 440$ $16 \times 11 = 176$. $440 - 176 = 264 : 11 = 24$ som svar.

3) Sätt först att de woro tjugo, så får du - 11 som lögn. Sätt sedan att de woro 32 så får du + 22 som lögn. Opprerera sedan efter beskrifningen. Lögnerna + 22 och - 11 adderas tillhopa gör 33 till divisor. Falska Talet 20 x med lögnen 22 gör 440 och dito $32 \times 11 = 352$. Som den ena lögnen var + den andra - skall 440 och 352 adderas ihop och : med 33 = 24 liksom på de två andra sätten.

ACC. NR M.10615:7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

rättade utav någon lärd troligen en präst. Regeln lyder sålunda:

"När exempel förekomma med twänne Tal och positioner, och således blifwer en Regula Tal si Subla, så tag et Tal såsom här förut (se, ovan 32+32 o.s.v.), och examinera det noga efter frågan, aldeles såsom det war det rätta, blifwer det då mindre eller större än det rätta, så att det blifwer något under eller öfwer, skrif det afsides, och räkna det med -minus eller + plus. Tag dig sedan et annat Tal före, och gör dermed på samma sätt.

Det Tal man tager kallas Falskt, och det som blifwer under eller öfwer kallas Lögn. Om nu bägge dessa lögner äro +, eller båda äro -, subtraheras den mindre av den större,

*Se sid.
7a - 7b!*

Kan du lägga tisammens 1,2,3,4,5,6,7,8 so de blir 9999.? Svar laj et ti åta, bler ni. två ti sju blir ni, tre ti sex blir ni, fira ti fem blir ni. Skrif tre ettor & tre treor o tre femmor tre sjufvor & tre nior. Kan du sien slätte ud so när som tre tal so der bler 20 igen. Svar: stry ud alla so när som två nior o två ettor so bler de $9+9+1+1 = 20$.

De va en gång en gammal skeppare som va ude o sejlede i blann di varme lannen o so to han me si därfrå en o en hal snes vilda folk ov värt slav (män och kvinnor) o do han so skulle sejla hem rågte han ud forr en stark storm so ad båden sprant nåf itu so han kunne inte bära dom alle for di va nu tisammens tre hela snesor eller lia so många ov vär sort eller trettie

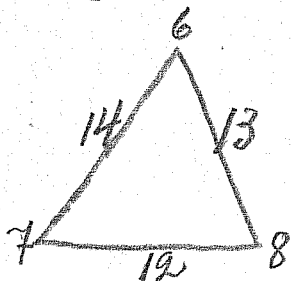
ACC. NR M. 10615:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

passecerare o derov femton krista och vildar. Kaptenen varen
slipad jök o öfverenskom me då vilde ad di alle skulle ställa
opp si rundt om po båden so skulle di räkna o vär nionde skulle
kastet po hoeded i sjöen. Kaptenen stälde si nu säl som den för-
nämste i fören o der etter alla i rang o värdighet ront hela sku-
dan, me en vilde ti höger om si o en kristen ti vänster om si.
(Å teckningen, som får vara med i trycket äro de kristna teckna-
de med O men vildarna med 1) So började den spjuvern o räkna po
den som sto på bäste platsen o var gång de ble ni (obs. hedniskt
räknetal varaf man kan spåra att det är en gammal räknelek) so
skolle de po hoede i sjöen. De bar si do so bra so ad do di fem-
tan va udräknade va alla di kristne kvar men hedningarne kaste
si säl po hoed i sjön der di gladelien simmade ti nemste öde ö
o befolkede den.

Obs. Byggdemålet här ner hade i likhet med Olof Rasmusson
stavats med O och ej med Å som de velat kritisera hans bok med.

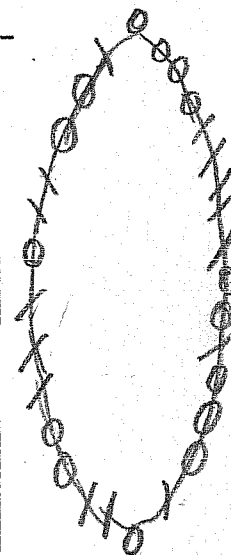
Nu är här tre tal givna ett i varje hörn så skall du skri-
va två på var sida så att du kan räkna lika på alla sidor.

$$6 + 13 + 8 = 27$$

$$6 + 14 + 7 = 27$$

$$7 + 12 + 8 = 27$$

ACC. NR **M.10615:9.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

(Vad räkning beträffar skall vi ej tro att de gamla voro rent bortbytta. Man kan nästan förundra sig över att de kunde lösa så invecklade räknetal, som man i ungdomen under de s.k. "uppsittakvällarne" fingo höra av de gamla, vilka räknade dem dels i huvudet, dels med krita på det stora bordet i stugan. Jag hade upptecknat en hel del sådana räkne exp. dels efter muntliga berättelser, dels efter ett handskrivet litet häfte som antecknats i Håslöf under 1700 talet. Tråket nog lånade jag 1915 bort dem jemte en del andra anteckningar till en Fil.Lic. som skulle hjälpa mig med ordnandet. Jag har sen ej kunnat återfå de samma. Han tänker tydligen själv begagna sig av detsamma en gång.)

se sid. 1/2.

Jag skall här berätta ett sådant räkne exp. som jag lärde av mor.

("En räv mötte en gång en gåselyng o hälsade o sa: si go da en snes(20) jäss. Gåsen svarade do o sa, ja om vi hadde vad en gång ti so många, en hal gång ti so många, en gåsefar o en hal gås o en gås ti, so hadde vi vad so många. Horr många va di do?" Svar blir ju 7 stycken.)

sid. 4.

Sådana räkne exp. kunde de sitta och räkna om vinterkvällarne dessutom voro en del av de gamla mästare, att i huvudet hur gammal en person var de togo ej fel som ungdomen i vår tid gör. Om man t.ex. vid avgångsexamen år 1925 frågade en gosse med avgångsbetyg från folkskolan hur gammal en person var när han dog den

ACC. NR **M. 10615:10.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10 mars 1883 och han var född den 21 februari 1847 skulle gossen med en kläm och överlägsen åtbörd räkna ut det med pänna och svara han var 36 år 0 m. och 19 dagar. Hade det varit på 1870 =80 talen skulle en av de gamla svara "nej min lille herr han va borre 36 år o 17 da."

Åldersräkning (folkligt ?)

En 80 årig dog på sin födelsedag den 1 mars 1752. En annan 80 årig dog också på sin födelsedag den 1 mars 1754. En tredje dog också på sin 80 åriga födelsedag den 1 mars 1921. En fjärde dog också på sin 80 åriga födelse dag den 1 April 1921. Vilka av dessa hade levat längsta tiden i denna jämmerdalen ?

Svar: Den som dog den 1 mars 1752 hade på grund av att gamla stilen avskaffades 1753 levat 11 dagar längre än den som dog 1 mars 1754 och en dag längre än den som dog 1 mars 1921 men på grund av månadernas olika längd 2 dagar mindre än den som dog den 1 April 1921. Den som dog den 1 mars 1754 hade levat 10 dagar kortare tid än den som dog den 1 mars 1921 och 12 dagar mindre än den som dog den 1 April 1921

Den som dog den 1 mars 1921 hade levat 3 dagar mindre än den som dog den 1 April 1921.

Som man härav ser hava icke alla vid en viss ålder levat lika många dagar.

ACC. NR M. 10615: //.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Något mera till "Gamla tidors räknesätt hos Sydvästra Skånes allmoge."

För många herrans år sedan körde en del hofbönder från Börringe och Skabersjö skogar på isen till Köpenhamn med "fäjnebränne." Som vägen var lång och vinden kall gingo de in hos krögaremor ute på isen för att värma sig med eyy par glas och en cikoriejøj. Då de så skulle rese var der ingen som ville betala kalaset. En av sällskapet var "fiffigare" än de andra och föreslog att man genom en sju räkning skulle utröna vem som borde betala. Sagt och gjort det voro alla med om och det bestämdes att räkningen som skulle gå rätt = medsols -om skulle börja på en "krogryggedkrulinge stackare" som satt som sjette man till vänster om "kruaremorän," vilken satt vid översta bordändan och var glad i hågen av deltagandet i i hofböndernas supegille. Alle en o tjuve, hofbönderna och kruarmor således tjugotvå personer måste vara med i räkningen. Räkningen började så på krymplingen och var sjunde frånräknades. Det gick så att kruaremorän själv blev kvarsittande och fick stå för potten eller kalaset.

kruaremorän

0

här skulle räkningen börja.

ACC. NR M. 10615:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Räknegåtor. En "sporrhöj" kom förbi ett träd fullt med "sporra". "Si go da en hundra "sporra" sade då sparvhöken. En sparv svarade och sade ja om vi voro en gång, $\frac{1}{2}$ g. $\frac{1}{4}$ g. och 1 sparv till då voro vi 100. Hur många voro de ? Svar 36 .

På ett dansgille voro 20 personer ? (Menas väl att gillet kostade 24:- kr. tillsammans) Inträdet kostade 4 riksd. för mån $\frac{1}{8}$ delen för var kvinna och $\frac{1}{16}$ del så mycket för var gosse. Huru många voro der av vardera slagen ? Svar 4 män, 15 kv. 2 gossar.

En bonde skulle köpa 100 kreatur för 100 daler smt. Hur många fick han då var oxe kostade 4 D.Smt. var ko 3 D.Smt, och var kalv $\frac{1}{2}$ D.Smt? Svar: 4 oxar, 24 kor, 72 kalvar.

Kan du göra två utav tolv utan att slätta ? 1 2 Kan du dra femtan ifrån tjugo så att der står 95 igen ? XX
15 95.

Kan du dra fyratiofem ifrån fyratiofem så der står fyratiofem igen

V L
4 5

blir egentligen 145

145

Det war en gång en man som skulle köfva 100 äjj o han hade bara 100 stuvor men han skulle köva bodde gåseäjj aneäjj o hönseäjj. Gåseäjjen kostede 3 styvor aneäjjen 2 o hönseäjjen $\frac{1}{2}$ styver stecked horr många äjj ble der do ov vär sort. Svar: 11 gåse - 15 ane o 74 hönseäjj.

ACC. N:R M. 10615:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De va en gång e qvinge som skickede sin pijsa ud o skulle köva en snes (tjog) äij o de skolle vara bodde kalkon- ane o hönseäij kalkon äjjen kostade $2\frac{1}{2}$ stuver ane äjjen $1\frac{1}{2}$ stuver O hönse äjjen 1 stuver sticked horr många ble der do ov vär sort. Svar: 6 kalkon - 6 ane - o 8 hönseäjj. (Anm. Vad äggen fick kosta tillsamman står ej angivet)

De va en gång en man som skulle köva 100 krejetur o han hade 100 daler men han skulle köva bodde stude, kör o kalle, studane kostade 5 daler körna 3 daler o kallane $\frac{1}{2}$ daler sticked horr många ble der do ov vär sort? 10 studa 2 kör o 88 kalla.

Kan du skriva talen frå ett ti sju i sju rar so der bler tjugeåta i fira rigtningar. Börje do po 1 2 3 4 5 6 7 o so ska du börje po de mellomste taled i vär ra so ska du i andre raen skrive 4 5 6 7 1 2 3 o do der nu står 7 i mitten so ska du börje po 7 o fortsätte po samme vis ti du får sju raor so bler der tjugeåte po alle hål du räkner.

Räknegåta. En gumma hade ett"åtta potte kar "fullt me "milk" En persom kom till henne och bad om att få "kjöva" fira potter milk" men gumman hade bara en "fempotta" o en enpotte kar." till att mäta mjölken med men hon ville "ryslet" gärna sälja litet mjölk för att få "nonne styver". Hur skulle hon kunna mäta ut fyra potter mjölk med dessa tre mått hon egde.

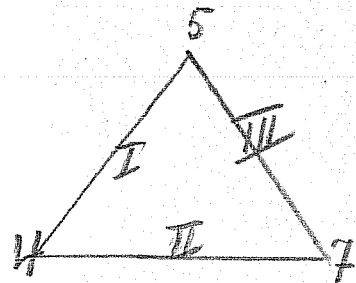
ACC. NR **M. 10615:14.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

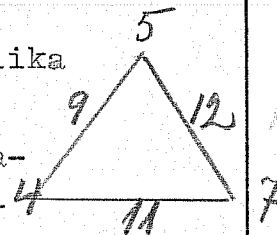
De gamle voro inte så dumma som "köpstefolk" tror dem vara och gumman visste nog råd därför mätte hon också ut mjölken.

Hon slog först i tre potten så den blev full tömde den sedan i fem potten varefter hon åter slog tre potten full med vilken hon fyllde fem potten nu hade hon ju en pott kvar i tre potten ty det gick ju bara två potter i fem potten. Nu tömde hon fempotten i åtte potte krukan varefter hon slog den ena pott mjölken som var kvar i tre potten i fem potte måttet. Sedan slog hon åter tre potten full med mjölk vilken hon så tömde i fem potten deri hon nu hade de fyra potter mjölk som hon hade köpa-re till.

75	16	32	1	Kan du omflytta dessa tal	29	75	20	26
45	49	8	78	så att varje lod - våg-	16	24	32	78
26	13	43	49	rätt rads summa blir	92	8	49	1
24	29	92	20	150	13	43	49	45

Nu är der tre tal givna ett i varje hörn men nu skall du skriva tre tal nemligen på mitten av triangeln så att det blir lika mycket från 5 ti II och från 4 ti III och från nio ti I vilka vilka räkta arabiska siffror skall du då skriva i stäl-

impr. sid. 8.

let för de romerska. Svaret ligger deri att det frågas t.ex. 5 ti 11=16 4 ti 12=16, 7 ti 9 = 16 Obs, ordet "ti" betyder att bara de två skall läggas ihop.

ACC. NR M. 10615:157

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vad kostar en jungfru (mått) när kannan betalas med 1 R:dr.
20 skilling ? Svar: 2 skill. $1\frac{1}{2}$ runst.

Vad väger en kubikfot gråsten, när man vet att en kub.fot
vatten väger 3 Lispund 1 mark 19 lod, att vattnets specifika tyngd
= 1000, och gråstenens = 2,650 ? Svar: 8 Lispund 3 marker och
 $7\frac{3}{20}$ lod.

Vad väger en fyrkantig huggen gråsten, som är $51\frac{1}{4}$ fot
lång, samt $3\frac{1}{2}$ fot bred och hög ? Svar: 26 Skepp. 4 Lisp. 17
skålp, 10 lod.

Hur de gamla lärt sig pröva de fyra enkla räknesätten om
de voro rätt utförda.

Pröfning av de enkla 5 spesen (efter morfars antecningar på
1840 talet)

Huruvida uträkningen af ett additionstal är riktig, kan
prövas på följande sätt.

Siffrorna adderas i varje särskild addend Härmed fortsät-
tes till dess en summa erhålles, som består av en enda siffra.
Sedan detta har skett med alla addenderna, så adderas de erhållna
ensiffriga summorna, till dess även deras summa består av en
enda siffra.

Själva additionstalets summa behandlas på samma sätt. Är
talet riktigt räknat, så bliver den till slut erhållna siffran
densamma för addender och för summa; t.ex.

ACC. NR M. 10615:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

$$4 \ 6 \ 8 \quad 4 + 6 + \underline{8} = 18: \quad 1 + 8 = 9$$

$$7 \ 6 \ 1 \quad 7 + 6 + 1 = 14: \quad 1 + 4 = 5$$

$$2 \ 3 \ 0 \quad 2 + 3 + 0 = 5 = = = 5$$

$$1 \ 2 \ 0 \quad 1 + 2 + 0 = 3 = = = \underline{3}$$

$$22 : 2 + 2 = 4$$

$$1 \ 5 \ 7 \ 9 \quad 1+5 +7 + 9 = 22: \quad 2 + 2 = \quad 4 \text{ således lika}$$

då talet är rätt.

Addition kan också prövas på följande vis (efter Hans Lars-

$$7 \ 8 \ 9 \quad \text{son)}$$

$$5 \ 6 \ 8 \quad 9+8 = 17 - 10 = 7 + 5 = 12 - 10 = 2 + 7 + 4 = 13 - 10$$

$$3 \ 4 \ 5 \quad \text{således 3 är rätt i ental.}$$

$$9 \ 6 \ 7 \quad 3 + 8 = 11 - 10 = 1 + 6 + 4 = 11 - (0 = 1 + 6 + 5 = 12 - 10$$

$$\underline{8 \ 5 \ 4} \quad = 2 \text{ således rätt i tiotalet}$$

$$3 \ 5 \ 2 \ 3 \quad 3 + 7 = 10 - 10 = 0 + 5 + 3 + 9 = 17 - 10 = 7 + 8 = 15 - 10$$

$$= 5 \text{ således rätt i hundratalet}$$

Som man minskat sammanläggningen i hundratalskolumnen tre gånger (alla sammanläggningar skall minskas med 10 så snart ske kan) med tio få vi tre till tusental eller 3 5 2 3 är rätt. Detta går ju lätt att räkna i huvudet neråt varje rad och minska med 10 då man kan.

Huruvida ett subtraktionstal är riktigt, kan prövas på följande vis. Minuendens siffror adderas likasom vid additionsprövning till en summa erhålles bestående av en enda siffra.

ACC. NR M. 10615:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Derefter adderas subtrahendens och restens siffror tills de var för sig bliva en enda siffra. Sedan adderas dessa siffror ihop och består dess summa av mer än en siffra så adderas dessa också ihop. Är talet rätt subtraherat skall minuendens siffra vara densamma som subtrahendens och rästens slutsiffra t.ex.

$$8\ 7\ 4\ 0\ 0\ 2\ 6 : = 8 + 7 + 4 + 0 + 0 + 2 + 6 = 27: 2+7=9$$

$$\underline{8\ 6\ 5\ 3\ 9\ 5\ 4\ 9} : = 8 + 6 + 5 + 3 + 9 + 5 + 4 + 9 = 49: 4+9=13: 1+3=4$$

$$8\ 6\ 0\ 4\ 7\ 7 : = 8 + 6 + 0 + 4 + 7 + 7 = 32: 3+2 = 5 + 4 = 9$$

Slutsiffrorna blir nio på båda ställen således rätt.

Huruvida uträkning av ett multiplikationstal är riktig kan prövas på följande vis:

Faktorernas siffror bringas, liksom vid prövning av addition och subtraktion till ~~xtal~~ tal som består vardera av en enda siffra varefter dessa 2:ne siffror multipliceras och dess produkt bringas även till ett ensiffrigt tal.

Derefter göras på lika sätt produkten i talet till ensiffrigt tal. Bliver här samma siffra som faktorerna så är talet riktigt räknat; t.ex.

$$3\ 4\ 6\ 2\ 2\ 4 : = 3 + + 6 + 2 + 2 + 4 = 21: 2+1 = 3$$

$$\underline{4\ 0\ 3} : = 4 + 0 + 3 =$$

$$\underline{7}$$

$$1\ 0\ 3\ 8\ 6\ 7\ 2$$

$$21: 2+1=3$$

$$\underline{1\ 3\ 8\ 4\ 8\ 9\ 6\ 0}$$

$$1\ 3\ 9\ 5\ 2\ 8\ 2\ 7\ 2 : 1+3+9+5+2+8+2+7+2= 39: 3+9 =12: = 1+2 = 3$$

Således rätt räknat då båda talen bli tre.

ACC. NR M. 10615:/8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Huruvida uträkning av ett divisions-tal är riktig kan prövas på följande vis.

Dividendens siffror bringas, liksom vid föregående räknesätt, genom addition av siffrorna till ett tal, som består av en enda siffra. Med divisorn och qvoten var för sig göres på samma sätt, varefter deras tvenne siffror multipliceras och produkten bringas till ett ensiffrigt tal, Detta måste om talet är riktigt räknat, bliva lika med den siffra, som till slut erhöles i dividenden.

Har vid divisionen någon rest blivit över så lägges denna gjord till ett ensiffrigt tal, till den siffran som till slut erhöles för divisorn och qvoten.

2 9 3 2 2 4 2 6 8 0 6 7 6 5 4 2	8 5 2 9 8 6 7 4 3 5 1 3
<u>2 0 5 1</u>	<u>2 5 5</u> ,
1 9 1 6	4 3 6
<u>1 7 5 8</u>	<u>4 2 5</u>
1 5 8 8	1 1 7
<u>1 4 6 5</u>	<u>8 5</u>
1 2 3 0	3 2 4
<u>1 1 7 2</u>	<u>2 5 5</u>
5 8 6	6 9
<u>5 8 6</u>	
0 0 0	

ACC. N:R M. 10615:19

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 10615:19.

Divid. $2+2+4+2+6+8+0+6=30=3$ Divid. $2+2+8+6+7+4=36:3+6=9$

Qvot $7+6+5+4+2=24:2+4=6$

Qvot. $3+5+1+3=12:1+2=3$

Divis. $2+9+3$ $14:1+4$ $\frac{x}{=5}$

Divis $8+5=13:1+3$ $\frac{x}{4}$

$\frac{30}{30}=3$

$12:1+2=3$

Rest $6+9=15, 1+5=$ 6

Tre på båda ställen således rätt. Nio på båda ställen således 9 rätt.

ACC. N:R M. 10615:20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tänk på vilket nummer er födelsemånad har. Multiplicera talet med två. Lägg till 5. Multiplicera summan med 50. Addera till er ålder, Minska så med 365. Öka åter med 115. Vad blir

ACC. NR M. 10615:2/

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

qvoten. Den första siffran är då er födelsemånad och de sista er ålder i år.

Framför mig ligger en gammal handskriven räknebok som är skriven rätt så tydligt men mycket svårläst på grund av sina gammaldagsbokstäver (s.k.tyska) Boken innehåller 32 å båda sidor fullskrivna = 64 sidor.

Bokens titel är Räkne Bok Som är Skrifwen Utaf mig Anders Malmqwist uti N: Hårslöf (Norre Hårslöf i Skytts Härad) 1796

Det kan nog hava ett visst intresse och se huru de gamla redan på 1700 talet gjorde anteckningar om huru de skulle lära sig räknekonsten. Att bönderna kunnat bevara en sådan liten handskriven räknebok bevisar ju att de haft intresse och förståelse för densamma.

Huruvida Anders Malmqwist varit bonde är svårt att säga mycket troligt har han varet en s.k. skolemästare. Boken har ju åtminstone varet i bondehem från och med år 1800 ända tills den för ett par tre år sedan blev skänkt till Trelleborgs Fornminnesförening.

Å baksidan av blad 24 står skrivet,

"Nils Sndersson är ägare till den Bok år 1800.
En liten Rätelse Nils Andersson uti Åkarp"

Nils Andersson i Åkarp Gislöfs socken var min mormors far. Boken har sedan varit i min mors släkt tills mors kusin

ACC. N:R M. 10615:22.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Per Persson Elleberge gård (som han efter sin död testamente-
rat till Vanförehemmet i Lund) för några år sedan skänkte boken
till Trelleborgs fornminnesförening der den nu finnes under re-
gister n:r 3064.

Herr Malmqwist har först skrivit ett företal så lydande:
"Denna lila Räkne Bok som iag hafwer beskrifwet den hon bewiser
på aldra bäste sättet om den såkallade Räkne Konst eller ock
di såkallade fyra Spetierl ock den så Kallade femte delen som
är Regula Detri.: M: M: som ses kan i denne Boks slut.

När som du hafwer Räknat ock et hwet om du har gjort Rätt
så skall du giöra prof der på har du aderat så är additionsprof.
sobtration, har du sobtraherat så är sobtrationsprof addition,
Moltipleationsprof är Divition ock Divitions prof är Multipli-
tion."

Sedan följer det exempel och uträkningar om addition, sub-
tration, Multiplication, Divition och Reguladetri

Men dessutom innehåller boken det under M,M, vilket är
några egendomliga och ovanliga Reguladetri räkningar som härmed
alla följa i avskrift. De upptaga bladen från 25 sista sida till
32 första sida. Sista Yttersidan upptager ett exempel vars titel
är så smutsig och sliten så att jag knappast kan läsa den .

Om bokstäfvars betydelse. "Dessa bokstäfwar som stå her
underföre di kona läsas både fram ock tilbakes=

ACC. NR M. 10615:23.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

a : K : J : m : f : : h : a :

Ändy:het:jo : min: få: het: ändy:

Om Regula Socitatis. Till Exempel. En skrädare hade en gesäl
ock en lärepåg. Di hafwer alla 3 förtient 24 styfwer som de
skall dela sig emellan på deta sätet at så ofta mäster tager -
4 styfwer så tager gesällen 2 ock så ofta gesällen tager 2 så
tager poiken 1 styfwer, nu frågar hwad di får ti mans

$$\begin{array}{r|l} 7 - - 24 & 4 - - 13 - 5/7 + \\ & 2 - - 6 - 6/7 \\ & \underline{1 - - 3 - 3/7} \\ & 7 \quad \quad 2 \\ & 24/7 \quad | \quad 14 \quad | \quad 2 \end{array}$$

+ betyder 13 5/7 styver. min anmärkning

Om Regula Sicietatis, Till Exempel. Det hwar en hustru
som hade en doter, ock en stifdoter ock desse tvänne voro mö-
ket träfsama uti dagen, hafwer ock di hafde alla 3 förtient
allt till sama: 64 dalar at di hville dela sig emellan på deta
sätet at så ofta modern tager 4 dalar så tager dotern 2 dalar
och så ofta dotern tager 2 dalar tager stifdotern 1 dalar hwad
får di til mans? --

$$\begin{array}{r|l} 7 - 64 & 4 - 36 \text{ dalar} - 4/7 \\ & 2 - 18 \text{ " } - 2/7 \\ & 1 - 9 \text{ " } \quad \quad \quad 1/7 \\ & \underline{1} \quad 64 \quad \quad \quad 7 \quad | \quad 7 \quad | \quad 1 \end{array}$$

ACC. N:R M. 10615:24

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om Regula Dupli. Till Exempel. Två rytror siter uti et
hwärdshus och dricka up : 28 dalar uti -7 dagar. Huru mycket
skolle då 4 drika up uti 9 dagar i lika propotion - -

$$\begin{array}{r}
 2 \quad - \quad - \quad 28 \quad - \quad - \quad 4 \\
 \hline
 7 \quad \quad \quad 9 \\
 14 \quad - \quad - \quad 28 \quad - \quad - \quad 36 \\
 \hline
 36 \\
 168 \\
 84 \\
 14 \quad \left[\begin{array}{r} 1008 \\ 98 \\ 28 \\ 28 \\ 00 \end{array} \right] \quad 72 \quad - \quad \text{dalar}
 \end{array}$$

Om Regula Dupli. Till Exempel. Fyra Skomakaregesäller
site uti et hwärdshus uti - 3 dagar och drick up - 19 dalar, nu
fråga huru mycket - 8 dito gesäller skulle dricka up uti 9 dagar
uti lika propotion.

$$\begin{array}{r}
 4 \quad - \quad - \quad - \quad 19 \quad - \quad - \quad - \quad 8 \\
 \hline
 3 \quad \quad \quad 9 \\
 12 \quad - \quad - \quad - \quad 19 \quad - \quad - \quad - \quad 72 \\
 \hline
 72 \\
 38 \\
 133 \\
 12 \quad 1368
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 12 \quad \left[\begin{array}{r} 1368 \\ 12 \\ 16 \\ 12 \\ 48 \\ 44 \end{array} \right] \quad 114 \quad \text{dalar}
 \end{array}$$

ACC. NR M. 10615:257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om Regula Cönwårce. Till Exempel. En man låter grafwa sig en stycke wall och har tilhopa skig - 16 man som skal grafwa den färdig på 12 dagar och sedan tillgar den sama manen - 5 man som skall grafwa en annan stycke wall som skal wara lika så stor som den första. Nu frågas huru stort at di : - 5 man skall den wallen som di gräve på - 38 dagar ock 9 Timar och 36 minuter, Som ses Kru här nedanföre

16 - - 12 - - 5

$$\begin{array}{r}
 16 \\
 \hline
 72 \\
 12 \\
 5 \left| \begin{array}{r} 192 \\ 15 \\ \hline 42 \\ 40 \end{array} \right| 38 \text{ dagar}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 2 \\
 24 \\
 5 \left| \begin{array}{r} 48 \\ 45 \\ \hline 3 \end{array} \right| 9 \text{ timmar}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 60 \\
 5 \left| \begin{array}{r} 180 \\ 15 \\ \hline 30 \\ 30 \end{array} \right| 36 \text{ minuter}
 \end{array}$$

ACC. N:R M. 10615:26.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om Regula Falce. Till Exempel. Det hwar en drängsom kom fram om en hop ullpigor en söndags afton och hälsade god afton pigor alla - 100. Strax svarade en utaf di pigorna vi äro inte 100 utan vi voro, en gång så många ock $\frac{1}{2}$ gång så många, och en $\frac{1}{3}$ del så många, ock $\frac{1}{5}$ del så många, ock $\frac{1}{10}$ del så många som vi nu äro så voro vi ändå inte mer än - 94 pigor. Hur många äro häri nu pigor uti det.

$$60 + 60 + 30 + 20 + 12 + 6 = 188 \quad - - 60 - - 94$$

	94	
188	5640	30 - hworro de
	564	30
		15
		10
		66
		3
		94

En rolig Gåta. Till Exempel. En god hwän som kom till mig en gång han sade. Kan du räkna bror så skall jag lära dig en konst, hwad kan det wara sade jag bror. Jo sade han du skal få lof at skrifwa ut tall hwilket du vil ock jag vill gå ut så länge och när jag kommer in så skal jag kuna sägadig hwad det war för et tal som du hafwer skrifwet fast du det utstryket hafwer. Så framt du wil gora som jag befaller, skrif et tal wilket du vil

ock multiplicerat med - 3 ock Diwiderat med 2 ock multiplerera
det mäd -6 så skal jag säga di hwad det hwar för et tall som du
först skref. $3 \times 8 = 24 : 2 = 12 \times 6 = 72$ Svar 8

En rolig Gåta. Till Exempel. Det hwar en man som gick fram
om en stor läng sparfwar och han sade godag i 100 sparfwar. Strax
svarade en utaf di sparfwarne hwi äro inte 100 utan wi woro en
gång till så många och $\frac{1}{2}$ gång till så många och 2 och $\frac{1}{2}$ gång så
många. Huru många sparfwar voro di. Di hworo 39 sparfwar. $39 +$
 $39 + 19 (\frac{1}{2}) + 2 (\frac{1}{2}) + 1 = 100$. Han har glömt att sätta i stycket
en sparf till men i räknetalet har han infört det. Min anmärkning.

En rolig Gåta. Till Exempel. Det war en man som kom fram
om en qvina och han hälsade god dag mor ock derpå sade han jag
ser at ni hafwer gäs mor men hwar skal ni kiöra med gära -20 gäs
- Då så sade qvinan jag hafwer inte 20 gäs utan jag hafde en gång
till så många ock en half gång till så många och en half gång
till så många som jag nu hafwer och två och en half gäs till.
Huru många gäs hafde hon. Hon hafde 7 gäs. $7 + 7 + 3\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2} + 1$
 $= 20$?. Upptecknaren har glömt att i stycket säga en gäs till
men i räkningen har han medtagit den samma. Min anmärkning, (fel)

En rolig Gåta. Till Exempel. Det hwar en gång en gammal
man som låg på sin sotesäng ock han hafde - 4 Söner ock di gaf
han - 60 daler at di skole dela Si emellan på deta sätet at den
äldsta han skole hafwa den - 3 delen, och den andra - 4 delen

ACC. NR M. 10615:28

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ock den tredje - 5 delen, och den fierde - 6 delen. Hwad får de nu til mans. $20 + 15 + 12 + 10 = 57$ dalar. De 3 dalarna har han en räknat ut. Min anmärkning.

En alfabetisk Räkning. Till at hweta hwar den dag den eller den dato uti hwilken månad at månar uti vår almenackor. Men dena sägan skal läsas först -: ak: de : dagar: gud: böd: eder: gå: Christiligen fram : och: det: falända: ----

a: D; D: g: B: E: g: C: f: a: D:

a: b: c: d: e: F, G: I:M: A:, 0 A J b -

Kan du multiplicera med nio och stryka ut en sifra af summan och även de öfverste talen (=multiplikanden) så skall jag kunna säga vilket ta = sifror du har slättat ut. T.ex.
 78 multiplicerad med $9 = 702$

Ett sådant tal = sifra som fattas i för att få jemt nio är det utskrykna talet. Till exp. om du slättar ut 7 produkten och multiplikanden så står der inte mer än en 0 och en 2 igen så fattas der 7 för att få nio. Delar man då produkten 702 med nio så får man 78.

För att kunna utföras måste man begagna krita liksom vid de flesta räknelekarna.

Obs. detta jag glömde att lägga det i förr än jag förseglat.

ACC. NR M. 10615:29

Räknelek

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

På ett hotell var det 11 gäster som hyrt in sig och upptagit alla hotellets elva sängar. Nu bar det sig ej bättre än der kom en resande till så att alla blevo 12 man, som sgat det fanns ej mera än 11 sängar. Hotellägaren ville likväl lägga alla tolv i de 11 sängarna som här äro tecknade. Han sade då till den sistkomne sätt dig här så länge på denna stol så tigger den 2 dra sig i den yttersta sängen till vänster o.s.v. Då kan till sist den tolfte lägga sig i den lediga sängen som teckningen visar.

X X X X X X X X X X /

7 skulle dela 28 säckar majs.

7	28	1 3 dela	1 3	
			1 3	
	7	7 var	1 3	Skräddare
	21	7	1 3	skomakare
			1 3	
		21	1 3	o Sme Kyss mi i röfven
		2 8	1 3	alla tre.
			2 8	

Lägg 1 t.o.m 12 tillsammans $12 \times 6 + 6 = 78 =$ Sluttalet
gångar mittalet + mittalet = 78. 1 t.o.m. 100, $100 \times 50 + 50 =$
5050. 1 t.o.m. 25. jämna högsta halvtalet (12) x högsta jämna
talet (24) + högsta jämna talet (24) + slutuddetalet = 337

ACC. NR M. 10615:30-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1 räkning

1 3

7

2 1

7

28

2 räkning

13

13

13

13

13

13

13

21

7

28

Rolig addering Dela 28 med 7 så
det blir 13 till varje.

och då är det ju rätt då
det blir lika två gånger ?